

JABATAN PERDANA MENTERI
JABATAN WAKAF, ZAKAT DAN HAJI

WAKAF MUAQQAT

DAN PROSPEK PELAKSANAANNYA
DI MALAYSIA

Disunting oleh:

Muhamad Firdaus Ab Rahman
Hussein `Azeemi Abdullah Thaidi

JABATAN WAKAF, ZAKAT DAN HAJI (JAWHAR)
JABATAN PERDANA MENTERI
www.jawhar.gov.my

ISBN 978-967-25893-6-5
Cetakan Pertama 2026

© Jabatan Wakaf, Zakat dan Haji

Hak cipta terpelihara. Tidak dibenarkan mengeluarkan mana-mana bahagian ilustrasi dan isi kandungan buku ini dalam apa jua bentuk dan dengan cara apa jua sama ada secara elektronik, fotokopi, mekanik, rakaman atau cara lain sebelum mendapat izin bertulis daripada Ketua Pengarah, Jabatan Wakaf, Zakat dan Haji, Jabatan Perdana Menteri, Aras 8 – 9, Blok D, Kompleks Islam Putrajaya (KIP), Jalan Tun Abdul Razak, Presint 3, 62100 Putrajaya.

Diterbitkan oleh:

Jabatan Wakaf, Zakat dan Haji (JAWHAR)

Jabatan Perdana Menteri,
Aras 8 – 9, Blok D,
Kompleks Islam Putrajaya (KIP),
Jalan Tun Abdul Razak,
Presint 3, 62100 Putrajaya.
Tel: 603-8883 7400 Faks: 603-8883 7406

Dicetak oleh:

Aras Mega (M) Sdn. Bhd. (198701005571)
No. 18 & 20, Jalan Damai 2,
Taman Desa Damai, Sg. Merab,
43000 Kajang, Selangor.
Tel: 03-89258975
E-mel: amsb@arasmega.com
Laman Web: www.arasmega.com

Data Pengkatalogan-dalam-Penerbitan
Perpustakaan Negara Malaysia
Rekod katalog untuk buku ini boleh didapati
dari Perpustakaan Negara Malaysia
ISBN 978-967-25893-6-5

Sidang Editor:

Ketua Editor:
Hairolanuar Mohamad

Timbalan Editor:
Azura Azreen Yusof

Editor:
Hanif Jamaludin
Nor Asmahan Abdul Kadir
Muhammad Syamim Hasri

Penyunting:
Muhamad Firdaus
Ab Rahman

Hussein 'Azeemi
Abdullah Thaidi

Sekapur Sirih

Alhamdulillah, syukur ke hadrat Allah SWT atas segala rahmat dan kurnia-Nya, maka terhasilnya penulisan “Wakaf *Muaqqat* dan Prospek Pelaksanaannya di Malaysia” sebagai salah satu khazanah ilmu yang amat dinantikan.

Wakaf sebagai tunjang utama dalam pembangunan ummah sejak zaman awal Islam perlu sentiasa berinovasi agar relevan dengan tuntutan semasa. Tidak dinafikan konsep tradisional wakaf *muabbad* (kekal) telah menyumbang kepada kelestarian institusi-institusi agama Islam yang kukuh. Namun, kita harus terbuka dalam meneroka potensi baharu dalam wakaf termasuk wakaf *muaqqat* (bertempoh) yang menawarkan fleksibiliti yang lebih tinggi untuk menarik pelbagai segmen masyarakat dan mengoptimumkan aset wakaf untuk jangka masa tertentu.

Penerbitan buku ini adalah tepat pada masanya. Bukan sekadar membahaskan pandangan fiqh dan perundangan mengenai wakaf *muaqqat*, tetapi buku ini telah menyediakan asas yang jelas untuk melaksanakan konsep ini di Malaysia. Wakaf *muaqqat* berpotensi menjadi pemangkin baharu kepada pembangunan sosioekonomi, terutamanya dalam memberi

peluang kepada masyarakat membiayai projek-projek yang bersifat jangka masa pendek atau sederhana, seperti pembiayaan peralatan teknologi, biasiswa bersiri atau perumahan transit bagi golongan asnaf.

Melalui pendekatan wakaf *muaqqat*, kita dapat memobilisasi aset yang sebelum ini mungkin terbeku atau keberatan untuk diwakafkan secara kekal, terutamanya daripada sektor korporat dan individu berpendapatan tinggi. Instrumen ini akan membuka pintu kepada penyertaan yang lebih luas, selaras dengan prinsip masalah dan semangat Malaysia MADANI yang menekankan nilai ihsan dan kesejahteraan. Justeru itu, menjadi harapan saya agar karya ini menjadi sumber rujukan kepada semua pihak berkepentingan seperti penggubal dasar, ahli akademik, nazir dan *mutawalli* wakaf serta pengamal industri dalam pelaksanaan wakaf *muaqqat*.

Akhir kata, saya merakamkan ucapan penghargaan dan terima kasih kepada Jabatan Wakaf, Zakat dan Haji (JAWHAR), Yayasan Waqaf Malaysia (YWM), Majlis Agama Islam Negeri (MAIN), para penulis dan semua pakar syariah serta teknikal yang terlibat secara langsung mahupun tidak langsung dalam menjayakan penerbitan buku ini. Semoga segala usaha dan amal jariah ini mendapat ganjaran yang berlipat ganda dari Allah SWT dan semoga industri wakaf negara terus maju dan lestari.

YB Senator Dr. Zulkifli bin Hasan
Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Hal Ehwal Agama)
Putrajaya, 2026

Seulas Pinang

Dengan nama Allah Yang Maha Pemurah lagi Maha Penyayang. Alhamdulillah, bersyukur kepada Allah SWT, dengan izin-Nya JAWHAR berjaya menerbitkan buku “Wakaf *Muaqqat* dan Prospek Pelaksanaannya di Malaysia”.

Buku ini merupakan kesinambungan kepada 12 terbitan JAWHAR terdahulu berkaitan wakaf. Ia merupakan petunjuk kematangan dan kesediaan JAWHAR mengambil langkah ke hadapan dalam memperkasa tatakelola harta wakaf. Sebagai agensi penyelaras Persekutuan, JAWHAR sentiasa berusaha memastikan instrumen wakaf di negara ini selari dengan syariah, bahkan berdaya saing dan berimpak tinggi dalam ekosistem kewangan sosial Islam.

Bermula pada awal tahun 2024, beberapa siri bengkel telah diadakan bersama-sama dengan Majlis Agama Islam Negeri (MAIN), agensi kerajaan, sektor korporat, institusi perbankan dan para penyelidik bagi membolehkan JAWHAR mengkaji hukum, kebolehlaksanaan serta potensi wakaf *muaqqat* di Malaysia. Antara perkara yang dibincangkan termasuklah perundangan wakaf di dalam dan luar negara, aspek perakaunan serta cadangan model produk bercirikan wakaf *muaqqat*. Kertas

kerja yang disediakan dan perbincangan yang diadakan dari semasa ke semasa telah membawa kepada pembentangan kertas hukum kepada Panel Pakar Syariah JAKIM dan Jawatankuasa Muzakarah MKI. Hasilnya, satu keputusan hukum di peringkat Jawatankuasa Muzakarah MKI telah diperoleh pada penghujung tahun 2025. Sehubungan itu, kertas kerja dan kajian tersebut telah diolah semula dalam bentuk artikel bagi membantu pelbagai pihak, termasuk pengurusan wakaf, ahli akademik, para pelajar dan umat Islam, untuk mendalami susur galur kajian ini.

JAWHAR juga percaya dengan penerbitan buku ini dapat membantu sektor kerajaan mahu pun korporat untuk meneroka produk wakaf yang inovatif dan memberi manfaat kepada rakyat Malaysia secara keseluruhannya seiring dengan aspirasi Malaysia MADANI. Wakaf *muaqqat* membuka ruang mengoptimumkan aset bagi pembangunan fardu kifayah dalam sektor-sektor strategik seperti pendidikan, kesihatan dan keusahawanan selaras dengan matlamat pembangunan mampan (SDG).

Akhir sekali, bagi pihak JAWHAR, saya mengucapkan setinggi-tinggi terima kasih kepada semua ahli akademik, pakar undang-undang, pegawai MAIN serta individu yang telah menyumbangkan tenaga dan buah fikiran bagi merealisasikan penerbitan ini. Semoga Allah SWT memberkati segala usaha yang telah dicurahkan. Marilah kita bersama-sama melonjakkan wakaf sebagai instrumen yang berkesan, telus dan strategik demi kesejahteraan umat dan kemajuan negara.

YBhg. Dato' Mohd Zaidi bin Ramli
Ketua Pengarah
Jabatan Wakaf Zakat dan Haji
Putrajaya, 2026

Senarai Akronim

AAOIFI	Pertubuhan Perakaunan dan Pengauditan bagi Institusi Kewangan Islam/ <i>Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions</i>
ACP 1967	Akta Cukai Pendapatan 1967
BHEUU	Bahagian Hal Ehwal Undang-Undang
BNM	Bank Negara Malaysia
BT Wakaf	Badan/Tabung Wakaf
BWI	Badan Wakaf Indonesia
CLBG	<i>Companies Limited by Guarantee</i>
CSR	Tanggungjawab Sosial Korporat
GLC	<i>Government-Linked Companies</i>
IIFA	<i>International Islamic Fiqh Academy</i>
IKIM	Institut Kefahaman Islam Malaysia
IOT	Institusi, Organisasi atau Tabung
IRTI-IsDB	<i>International Research of Training Institute-Islamic Development Bank</i>
JANM	Jabatan Akauntan Negara Malaysia
JAWHAR	Jabatan Wakaf, Zakat dan Haji
KPHDN	Ketua Pengarah Hasil Dalam Negeri
LHDNM	Lembaga Hasil Dalam Negeri Malaysia
MAIM	Majlis Agama Islam Melaka
MAIN	Majlis Agama Islam Negeri

MKI	Majlis Kebangsaan Bagi Hal Ehwal Agama Islam Malaysia
MoU	Memorandum Persefahaman
MUIP	Majlis Ugama Islam dan Adat Resam Melayu Pahang
MUIS	Majlis Ugama Islam Sabah
NGO	Badan Bukan Kerajaan
NMW	Nilai masa wang
PIIBZW	Piawaian Perakaunan Islam bagi Baitulmal, Zakat dan Wakaf
PWS	Perbadanan Wakaf Selangor
RAP	<i>Rule Against Perpetuities</i>
ROS	Jabatan Pendaftaran Pertubuhan Malaysia
SDG	Matlamat Pembangunan Mampan
SSM	Suruhanjaya Syarikat Malaysia
TBS	Tabung Baitulmal Sarawak
TVET	Pendidikan Teknikal dan Latihan Vokasional
UAE	Emiriah Arab Bersatu
WCP	<i>Waqf Core Principles</i>
YBM	Yayasan Belia Malaysia
YWM	Yayasan Waqaf Malaysia

Kandungan

Sekapur Sirih	iii
Seulas Pinang	v
Senarai Akronim	vii
Kandungan	ix
Pengenalan	1
Konsep dan Perbahasan Fuqaha bagi Wakaf <i>Muaqqat</i>	25
Perundangan dan Fatwa Berkaitan Wakaf <i>Muaqqat</i> di Negara Islam	47
Potensi dan Cabaran Pelaksanaan Konsep Wakaf <i>Muaqqat</i> di Malaysia	77
Perundangan Wakaf <i>Muaqqat</i> di Malaysia	99
Pelaksanaan dan Pengurusan Risiko Wakaf <i>Muaqqat</i> : Perspektif Ekonomi	127
Perakaunan Wakaf <i>Muaqqat</i> : Antara Amal, Amanah dan Akauntabiliti	155
Layanan Percukaian bagi Wakaf dan Entiti Wakaf	177
Cadangan Parameter dan Model Pelaksanaan Wakaf <i>Muaqqat</i>	207
Keputusan Hukum	230
Glosari	231
Penghargaan	235

PELAKSANAAN DAN PENGURUSAN RISIKO WAKAF *MUAQQAT*: PERSPEKTIF EKONOMI

Azniza Hartini Azrai Azaimi Ambrose

PENDAHULUAN

Wakaf *muaqqat* merupakan antara instrumen filantropi yang semakin hangat diperbincangkan kerana dianggap bersifat fleksibel dan mampu menarik ramai pewakaf. Mazhab Maliki dan Abu Yusuf daripada Mazhab Hanafi berpendapat bahawa aset yang diwakafkan (*mawquf*) boleh bersifat sementara (Ambrose & Peredaryenko, 2022; Rashid, 2018). Namun begitu, aplikasi wakaf *muabbad* lebih sinonim dan rapat dengan budaya Malaysia berbanding wakaf *muaqqat*. Hal ini merupakan satu kerugian apabila difikirkan potensi wakaf *muaqqat* dalam mempelbagaikan inisiatif wakaf untuk membantu memperkasakan sosioekonomi negara. Hanya terdapat dua aplikasi wakaf *muaqqat* di Malaysia, iaitu program iTEKAD CIMB Islamic Rider Entrepreneur Asnaf dan wakaf dividen, hasil kerjasama Waqaf Felda dan Alliance Islamic Bank.

Walaupun begitu, wakaf *muaqqat* tidak terlepas daripada risikonya yang tersendiri. Risiko yang paling ketara ialah jaminan kelangsungan *mawquf* sehingga tempoh wakaf tamat dan rangka kerja wakaf *muaqqat* yang optimum. Persoalan timbul, bagaimanakah *mawquf* boleh dijamin kelangsungannya? Model apakah yang menjamin ketelusan wakaf? Bolehkah wakaf *muaqqat* memberi manfaat yang berterusan?

Oleh itu, bab ini mempunyai dua objektif utama. Pertama, menghuraikan implikasi wakaf *muaqqat* terhadap ekonomi Malaysia; dan kedua, membincangkan strategi pengurusan risiko yang berkaitan dengan pelaksanaan wakaf *muaqqat*. Bagi mencapai objektif tersebut, bab ini dibahagikan kepada empat bahagian utama. Ia bermula dengan pengenalan, diikuti dengan perbincangan aplikasi wakaf dari sudut ekonomi dengan penekanan khusus terhadap wakaf *muaqqat*. Seterusnya, bab ini menumpukan kepada aspek pengurusan risiko wakaf.

SOROTAN PERKEMBANGAN APLIKASI WAKAF DALAM PEMBANGUNAN EKONOMI

Integrasi wakaf dalam ekonomi bukanlah sesuatu yang asing dalam sejarah dunia Islam. Wakaf boleh dianggap sebagai instrumen sektor ketiga dalam ekonomi (Ambrose, Aslam & Hanafi, 2019); selain daripada sektor awam dan sektor swasta. Menurut Faridi (1983), sektor ketiga merangkumi aktiviti individu dan sosial yang dilakukan tanpa niat untuk mencapai sebarang manfaat ekonomi tetapi secara tidak langsung, menghasilkan kesan ekonomi yang meluas. Jika dibandingkan dengan ekonomi masa kini, sektor ketiga memainkan peranan yang lebih besar berbanding sektor awam dalam sejarah ekonomi Islam. Kenyataan ini boleh dibuktikan apabila aplikasi wakaf di era Umayyah, Abbasiyah, Ayyubiyah dan Uthmaniyah ditelusuri (Ambrose, Aslam & Hanafi, 2018).

Semenjak zaman Nabi Muhammad SAW, sehinggalah kemunculan Kerajaan Umayyah, aset-aset wakaf telah berjaya

dibangunkan dan dijana dengan pesat. Atas faktor ini, *Diwan al-Ahbas* telah ditubuhkan di era Kerajaan Umayyah bagi memelihara wakaf dari salah guna (Mohsin, 2009). Era tersebut telah menyaksikan kebanyakan harta telah diwakafkan untuk tujuan pendidikan seperti perpustakaan, sekolah, gaji guru dan biasiswa untuk pelajar (Mohsin, 2009).

Kahf (2014) menyatakan bahawa pada zaman pemerintahan Khalifah Abbasiyah, universiti-universiti di Damsyik telah menyalurkan elaun tunai, perkhidmatan, pembantu, rawatan perubatan serta kemudahan lain kepada para pelajar melalui instrumen wakaf. Hasil wakaf juga digunakan bagi tujuan penambahbaikan jalan, membantu golongan fakir miskin yang ingin menunaikan haji serta menyokong individu yang berhasrat untuk mendirikan rumah tangga. Menariknya, dana pelaburan wakaf yang terdiri daripada tanah pertanian, aktiviti perniagaan dan hasil sewaan perumahan telah diwujudkan bagi menampung kos operasi hospital. Dapat diperhatikan bahawa prinsip asas teori portfolio (portfolio theory) – satu konsep penting dalam bidang kewangan moden – sebenarnya telah lama diaplikasikan dalam pengurusan wakaf.

Pada zaman Sultan Salahuddin al-Ayyubi, konsep wakaf *irsod* (wakaf yang diwartakan oleh kerajaan) mula diperkenalkan sebagai dasar kerajaan yang menyokong reformasi fiskal yang dibawa oleh baginda. Seperti yang dihuraikan oleh Frenkel (1999), Sultan Salahuddin al-Ayyubi telah menjadikan harta rampasan perang – salah satu hasil utama negara – sebagai aset wakaf. Dasar baharu ini memperluaskan sumber dan skop wakaf dengan

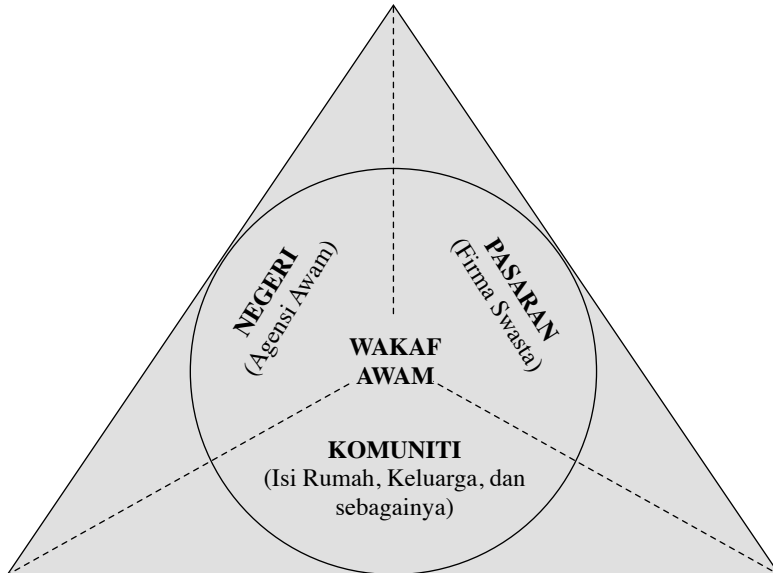
menambah aset dalam bentuk sekolah, hospital, kedai, pusat mandi awam, sumber minuman, pertahanan, perumahan, dan pelbagai lagi institusi awam. Tidak keterlaluan untuk disimpulkan bahawa pada era ini, wakaf telah berkembang menjadi sektor ketiga yang diiktiraf secara formal dalam struktur ekonomi negara. Selain itu, sultan turut mengarahkan agar aset-aset wakaf yang lama menyokong aset-aset wakaf yang baharu.

Kemuncak kegemilangan wakaf adalah pada zaman Kerajaan Uthmaniyyah. Harta-harta telah diwakafkan bagi tujuan yang pelbagai termasuklah membantu pesara, pelayar, kapal, pertahanan, sumber minuman, pembayaran cukai, menyediakan peluang pekerjaan dan banyak lagi (Peri, 1992; Cizakca, 1998; Babacan, 2011). Pada era inilah pertama kali wakaf tunai telah diwartakan sebagai harus dan penggunaannya terus dimanfaatkan bagi kebajikan sosial antaranya bagi tujuan membiayai masjid, dapur amal, sekolah dan lain-lain lagi (Mandaville, 1979).

Tidak boleh disangkal lagi bahawa wakaf pernah dimanfaatkan bagi membiayai barangan awam, barangan awam bercampur dan barangan sosial yang kebanyakannya dibiayai oleh kerajaan dalam konteks amalan ekonomi moden. Untuk pemahaman, barangan awam ialah barangan yang boleh dinikmati oleh semua orang tanpa pengecualian dan tidak berdaya saing (Kuran, 2001). Contoh barangan awam yang mudah ialah pertahanan awam. Semua orang boleh menggunakan khidmat ini tanpa sebarang persaingan. Manakala barangan

awam bercampur ialah barangan yang mempunyai ciri-ciri barangan awam dan barangan persendirian seperti perkhidmatan hospital. Terdapat sebilangan kecil yang tidak mampu mendapatkan perkhidmatan hospital dan walaupun mampu, sesebuah hospital itu mungkin mempunyai katil yang terhad. Oleh kerana barangan bercampur berkait rapat dengan keperluan sosial, Akhtar (1995) berpendapat bahawa barangan awam bercampur turut dikategorikan sebagai barangan awam dalam konteks Islam.

Dewasa ini, wakaf masih membiayai keperluan awam seperti sekolah, terminal bas, rumah anak yatim, jagaan kesihatan dan sebagainya (Ambrose, Aslam & Hanafi, 2018); walaupun tidaklah ketara seperti ekonomi Islam yang lepas. Meskipun peranan wakaf masa kini dalam ekonomi kurang dioptimumkan berbanding amalan ekonomi Islam terdahulu, wujud perkembangan wakaf baharu yang dipelopori oleh firma perniagaan yang dikenali sebagai wakaf korporat. Setakat pengetahuan penulis, *waqif* (pewakaf) hampir selalunya terdiri daripada individu persendirian dan kerajaan pada zaman Rasulullah SAW hingga ke zaman Uthmaniyyah. Hal ini adalah kerana pasca Uthmaniyyah, Perang Dunia Pertama telah banyak mencorakkan struktur ekonomi dunia dengan kerajaan atau sektor awam memainkan peranan yang lebih besar berbanding sektor ketiga. Dari sudut ekonomi mutakhir, kerajaan, firma dan individu dikategorikan sebagai agen-agen dalam ekonomi. Perkaitan agen-agen ini dengan wakaf boleh digambarkan seperti Rajah 1.

Sumber: Ambrose (2018)

Rajah 1: Wakaf Am dalam Ekonomi Malaysia

Rajah 1 menunjukkan bahawa kerajaan, firma dan individu boleh berperanan sebagai *waqif*. Rajah ini juga boleh menerangkan integrasi wakaf dalam ekonomi mutakhir. Kebanyakan wakaf am (aset wakaf yang disumbangkan untuk manfaat orang awam) disumbangkan oleh isi rumah (individu) dan dikelola oleh Majlis Agama Islam Negeri (MAIN). Aset-aset wakaf kemudiannya dilaburkan dalam firma bagi mendapatkan keuntungan. Sebagai contoh, Bank Muamalat Malaysia Berhad bekerjasama dengan Perbadanan Wakaf Selangor (PWS) untuk melabur aset-aset wakaf dalam kompleks perniagaan. Melalui pulangan pelaburan inilah *mawquf 'alaih*

(penerima manfaat wakaf) mendapat manfaat wakaf dan pulangan ini juga menjamin kelangsungan wakaf. Sudah tentu, rajah di atas tidak menggambarkan keseluruhan landskap wakaf di Malaysia. Hal ini demikian kerana tidak semua institusi wakaf di Malaysia melaburkan *mawquf*.

Sungguhpun begitu, Rajah 1 tetap membantu kajian dalam menghubungkan kait agen-agen ekonomi dengan wakaf dan secara tidak langsung, menggambarkan implikasi penggunaan wakaf dalam ekonomi. Melalui rajah di atas, sebuah model ekonomi yang menggambarkan interaksi antara agen-agen ekonomi dengan wakaf dapat dianalisis. Dengan andaian bahawa isi rumah mempunyai sifat altruistik, lebih banyak wakaf barangan awam bercampur dapat diwujudkan tanpa sepenuhnya bergantung kepada pembiayaan kerajaan (Ambrose, Aslam & Hanafi, 2019). Hal ini secara tidak langsung dapat mengurangkan beban hutang negara. Dengan menjadikan rajah di atas sebagai kerangka konseptual dan mengambil kira sikap altruistik, banyak lagi implikasi wakaf terhadap ekonomi yang boleh dikaji seperti kadar inflasi, kadar keluaran dalam negara kasar, kadar pengangguran, julat pendapatan rumah dan banyak lagi.

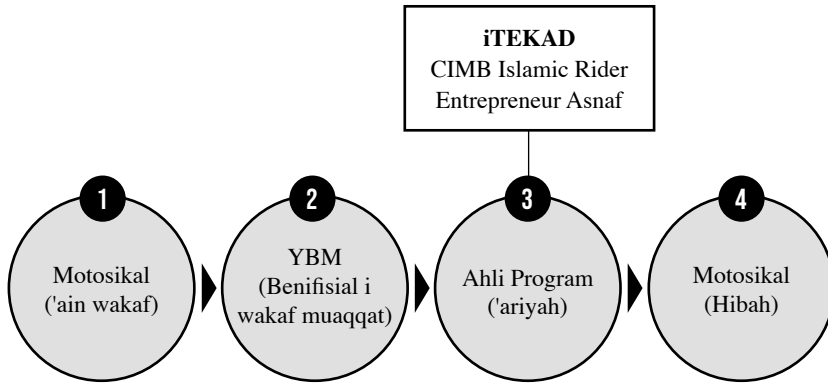
Tambahan lagi, walaupun Rajah 1 hanya benar dari sudut teori, ini tidak bermakna wakaf tidak dipedulikan peranannya sebagai penggerak praktikal ekonomi moden. Bank Negara Malaysia (BNM) khususnya, memandang instrumen kewangan sosial sebagai pengupaya pembangunan sosial di negara ini; seterusnya pelengkap kepada sektor awam dan sektor swasta (Bank Negara Malaysia, t.t.). Hal ini seolah-olah menunjukkan

bahawa Kerajaan Malaysia telah mula mengiktiraf sektor ketiga sebagai sebuah sektor dalam ekonomi, selari dengan apa yang telah dibincangkan sebelum ini dari sudut teori.

Sebagai nota tepi, kawasan segi tiga yang tidak bertindan dengan bulatan wakaf am di Rajah 1 menunjukkan peranan tipikal (yang tidak berkait dengan wakaf) ejen-ejen ekonomi tersebut. Oleh sebab bab ini memfokuskan pada wakaf *muaqqat*; maka aplikasi wakaf *muaqqat* dalam ekonomi akan dibincangkan dalam subjudul yang seterusnya.

LENSA APLIKASI WAKAF *MUAQQAT*

Aplikasi sulung wakaf *muaqqat* di Malaysia ialah program iTEKAD CIMB Islamic Rider Entrepreneur Asnaf. Program ini bertujuan membantu ahli dengan peluang pekerjaan sebagai penunggang penghantaran makanan bagi menjana pendapatan yang mampan, di samping mengikuti kursus keusahawanan. Program ini dijayakan bersama Yayasan Belia Malaysia (YBM), Taylor's Community, Foodpanda, Majlis Agama Islam Melaka (MAIM), Majlis Ugama Islam dan Adat Resam Melayu Pahang (MUIP), Majlis Ugama Islam Sabah (MUIS), dan Tabung Baitulmal Majlis Islam Sarawak (TBS) (Bank Negara Malaysia, t.t.). Model operasi program ini yang berteraskan wakaf *muaqqat* adalah seperti di Rajah 2.

Sumber: Diolah daripada CIMB (2022) dan Haidatul Azia (2024)

Rajah 2: Model Wakaf Muaqqat iTEKAD CIMB Islamic Rider Entrepreneur Asnaf

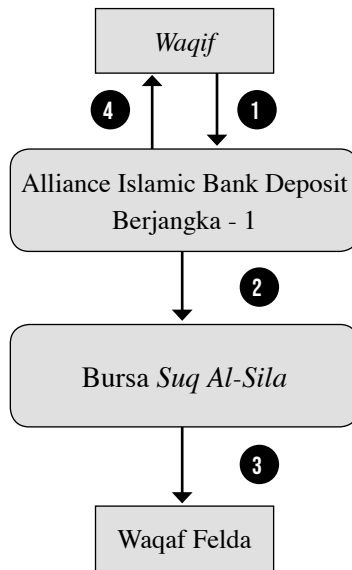
Menurut CIMB (2022) dan (Haidatul Azia, 2024) pelaksanaan CIMB iTEKAD melibatkan beberapa peringkat, antaranya:

- (i) Wang tunai wakaf yang diterima di bawah skim Sijil Wakaf Tunai Pembangunan Ekonomi melalui platform CIMB Clicks ditukarkan kepada motosikal ('ain wakaf);
- (ii) Motosikal diberi kepada YBM sebagai wakaf *muaqqat* dengan tempoh satu tahun;
- (iii) YBM beri motosikal kepada ahli program melalui konsep '*ariyah* (pinjaman) dalam tempoh satu tahun tersebut; dan
- (iv) Motosikal diberikan sebagai hibah kepada ahli program selepas ahli tersebut berjaya menamatkan program dengan terma tertentu.

Dalam langkah pertama, wang tunai wakaf telah ditukarkan kepada aset tidak kekal, satu ciri wakaf *muaqqat*. Pada kebiasaannya, wang tunai wakaf ditukarkan kepada aset kekal bagi mematuhi ciri wakaf *muabbad* (kekal). Tidak keterlaluan jika wang tunai itu sendiri dianggap sebagai aplikasi wakaf *muaqqat* atas dasar ciri nilai masa wang (time value of money). Nilai masa wang (NMW) menyatakan bahawa lebih baik menerima wang tunai sekarang berbanding kemudian (Zutter & Smart, 2019); menunjukkan bahawa nilai wang tunai semakin menurun dari semasa ke semasa. Satu contoh mudah untuk memahami konsep ini ialah melalui harga makanan yang semakin meningkat.

Dalam langkah dua, wakaf *muaqqat* lebih nyata diaplikasikan dengan 'ain wakaf diberi dalam masa satu tahun. Akan tetapi, 'ain wakaf, iaitu motosikal tersebut diwakafkan kepada YBM terlebih dahulu dan bukannya ahli program. Dari sudut manfaat wakaf *muaqqat*, boleh diamati bahawa ahli program menerima manfaat wakaf *muaqqat* (kegunaan motosikal untuk penghantaran makanan) melalui konsep 'ariyah (langkah tiga). Diamati bahawa 'ariyah harus diaplikasikan kerana ahli program bukannya benefisiari wakaf *muaqqat*. Timbul persoalan sama ada ahli program harus dijadikan sebagai benefisiari langsung bagi membuatkan model wakaf *muaqqat* ini lebih mudah difahami, jelas dan efisien. Justeru, motosikal yang asalnya 'ain wakaf boleh menjadi milik ahli program melalui *hibah* (langkah empat), seterusnya memberikan manfaat kepada ahli program. Program i-TEKAD juga hanya berlangsung sehingga edisi kedua sahaja (Haidatul Azia, 2024).

Selain itu, pelaksanaan wakaf *muaqqat* di Malaysia juga boleh dilihat pada penawaran wakaf dividen melalui produk Deposit Berjangka-i Alliance Islamic Bank dengan kerjasama Waqaf Felda. Manfaat daripada wakaf ini diagihkan untuk tujuan kesihatan, keluarga daif, bencana, pendidikan, kerohanian dan kemudahan awam (Waqaf Felda, t.t.). Rajah 3 menggambarkan model wakaf *muaqqat* ini.

Sumber: Analisis penulis

Rajah 3: Model Wakaf Dividen

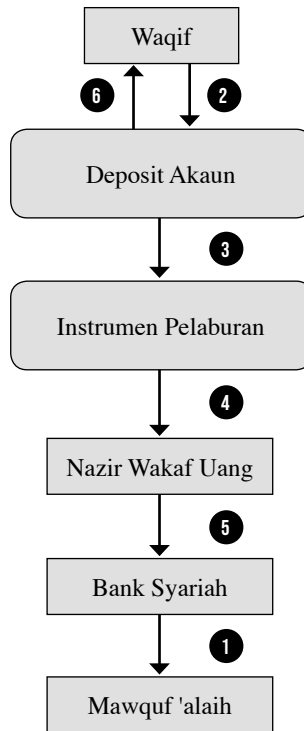
Carta alir pelaksanaan deposit berjangka-i Alliance Islamic Bank dapat dicerakinkan kepada beberapa langkah seperti berikut:

- (i) *Waqif* depositkan wang tunai sebanyak RM2,000 (mawquf) ke akaun deposit berjangka-i Alliance Islamic Bank;

- (ii) Wang tunai tersebut akan digunakan untuk perdagangan komoditi di Bursa *Suq al-Sila* melalui kontrak *tawarruq* (Alliance Bank, t.t.);
- (iii) Hasil keuntungan daripada perdagangan akan diberikan kepada pelbagai projek kebajikan di bawah kelolaan Waqaf Felda; dan
- (iv) Selepas dua bulan, *waqif* boleh mengeluarkan wang tunai RM2,000 tersebut.

Namun begitu, terdapat dua isu pada model wakaf dividen ini. Isu pertama ialah tiada sijil wakaf yang dikeluarkan kepada pewakaf, menyebabkan model ini kelihatan seperti aplikasi wakaf yang tidak formal. Isu kedua ialah '*ain* wakaf RM2,000 tidak disalurkan terus kepada wakil pemegang amanah, iaitu Waqaf Felda, tetapi diuruskan oleh Alliance Islamic Bank. Oleh kerana kedua-dua isu ini, model wakaf dividen mungkin hanya mempunyai ciri wakaf menjadikan kontrak *tawarruq* lebih dominan.

Di Indonesia, terdapat dua aplikasi wakaf *muaqqat*, iaitu wakaf tunai deposit (cash waqf linked deposits) dan wakaf tunai sukuk (cash waqf linked sukuk). Rajah 4 dan Rajah 5 memberi gambaran model wakaf tunai deposit yang diadaptasi dan diringkaskan daripada Arbaein dan Nurkaromah (2025). Manfaat daripada wakaf-wakaf ini akan disalurkan bagi tujuan pembinaan masjid, kesihatan, pendidikan, pembiayaan skim khairat kematian dan skim perlindungan pekerjaan untuk pekerja tidak formal (Bank Syariah Indonesia, t.t.).

Sumber: Arbaein dan Nurkaromah (2025)

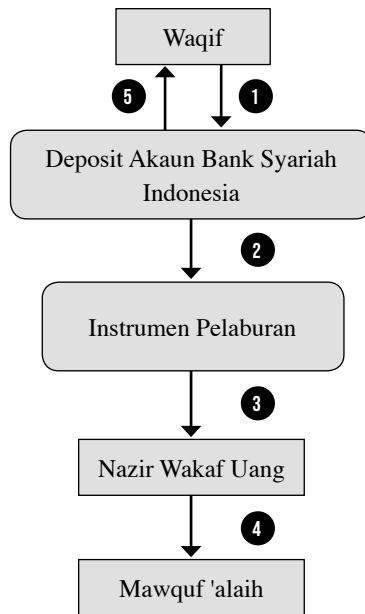
Rajah 4: Model Wakaf Tunai Deposit dengan Pembiayaan

Penerangan lanjut adalah seperti berikut:

- (i) Bank Syariah membiayai aset seperti ambulan untuk kegunaan *mawquf 'alaih*;
- (ii) *Waqif* mendepositkan wang tunai ke akaun deposit Bank Syariah;
- (iii) Wang tunai tersebut dilaburkan dalam instrumen pelaburan;
- (iv) Hasil keuntungan pelaburan diberikan kepada Nazir Wakaf Uang;

- (v) Nazir Wakaf Uang menggunakan hasil keuntungan pelaburan tersebut untuk membayar ansuran pembiayaan ambulan tersebut; dan
- (vi) Selepas tamat tempoh wakaf, *waqif* boleh mengeluarkan wang tunai daripada akaun deposit Bank Syariah.

Sumber: Arbaein dan Nurkaromah (2025)

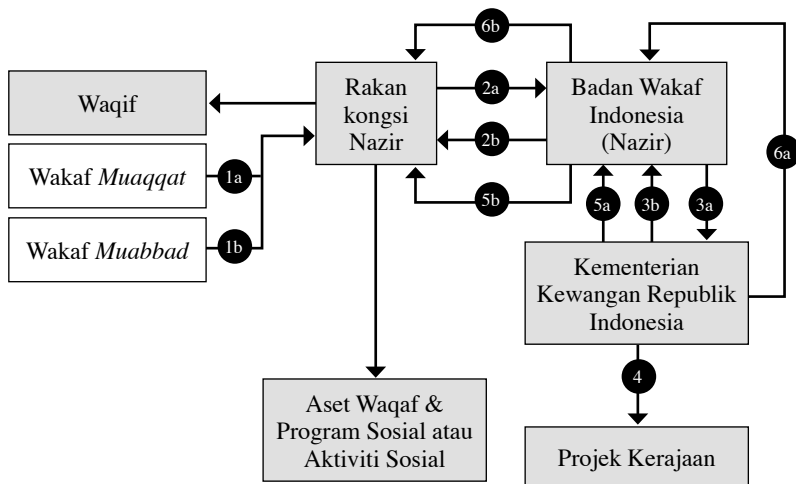
Rajah 5: Model Wakaf Tunai Deposit Tanpa Pembiayaan

Pelaksanaan Model Wakaf Tunai Deposit tanpa Pembiayaan melibatkan beberapa langkah seperti berikut:

- (i) *Waqif* mendepositkan wang tunai ke akaun deposit Bank Syariah;
- (ii) Bank Syariah melaburkan wang tunai tersebut;

- (iii) Hasil keuntungan pelaburan diberikan kepada Nazir Wakaf Uang;
- (iv) Nazir Wakaf Uang memberikan hasil keuntungan pelaburan tersebut pada *mawquf 'alaih* dalam bentuk biasiswa dan sebagainya; dan
- (v) Selepas tamat tempoh wakaf, *waqif* boleh mengeluarkan wang tunai daripada akaun deposit Bank Syariah.

Rajah 6 pula memberi gambaran tentang model wakaf tunai sukuk yang diterjemahkan daripada Kunhibava *et al.* (2023). Melalui pengamatan model wakaf tunai sukuk, dapat dilihat bahawa Indonesia secara tidak langsung telah menggunakan wakaf untuk membiayai barangan bercampur awam (projek kerajaan), yang merealisasikan teori dalam Rajah 1.

Sumber: Kunhibava *et al.* (2023)

Rajah 6: Model Wakaf Tunai Sukuk

Model Wakaf Tunai Sukuk melibatkan beberapa langkah:

- (i) Wang tunai wakaf diberikan kepada rakan kongsi nazir. *Waqif* boleh berwakaf secara sementara (a) atau kekal (b);
- (ii) Rakan kongsi nazir memeterai memorandum persefahaman (MOU) bersama Badan Wakaf Indonesia (BWI) (a dan b) lalu menyalurkan kutipan wang tunai wakaf kepada BWI;
- (iii) Dengan menggunakan kutipan wang tunai wakaf, BWI membeli sukuk daripada Kementerian Kewangan Republik Indonesia melalui tawaran persendirian (a) dan sijil sukuk diberikan kepada BWI (b). Sijil sukuk ini dijenamakan sebagai wakaf tunai sukuk;
- (iv) Dana yang diterima melalui wakaf tunai sukuk ini digunakan untuk membiayai projek kerajaan;
- (v) Kementerian Kewangan Republik Indonesia membayar keuntungan kepada BWI dalam bentuk diskaun atau kupon (a) yang kemudiannya disalurkan kepada rakan kongsi nazir (b) untuk tujuan program atau aktiviti sosial termasuk memperkasakan aset wakaf sedia ada (c); dan
- (vi) Apabila tempoh matang wakaf tunai sukuk telah sampai, wakaf tunai sukuk dijual kembali (bayaran balik) kepada BWI (a), yang kemudiannya mengembalikan wang tersebut kepada rakan kongsi nazir, dan disalurkan kembali pada *waqif* yang berwakaf secara sementara (wakaf *muaqqat*).

Melalui penelitian manfaat wakaf, kesemua model wakaf *muaqqat* ini memberi manfaat berupa barangan awam bercampur. Secara spesifik, kesemua model wakaf yang dibincangkan

kebanyakannya memberi manfaat dalam aspek pendidikan dan kesihatan; yang juga merupakan barangan awam bercampur. Maka, dapat dilihat bahawa wakaf *muaqqat* juga mempunyai implikasi yang sama seperti wakaf *muabbad*; iaitu membiayai barangan awam bercampur walaupun sementara.

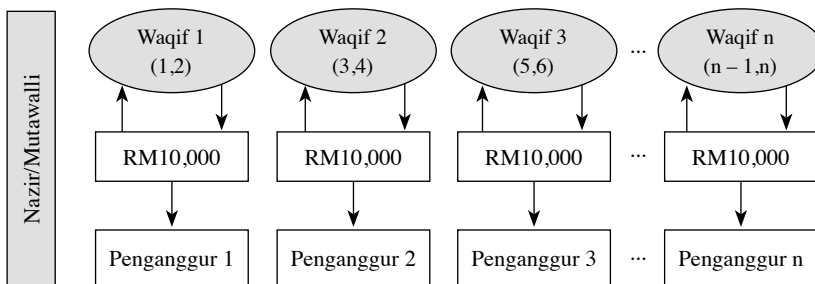
Selain itu, diamati bahawa model wakaf dividen, wakaf tunai deposit dan wakaf tunai sukuk lebih ringkas dan jelas berbanding dengan model wakaf *muaqqat* iTEKAD CIMB Islamic Rider Entrepreneur Asnaf. Hal ini demikian kerana model wakaf *muaqqat* iTEKAD CIMB Islamic Rider Entrepreneur Asnaf menggunakan kontrak-kontrak lain selain daripada wakaf *muaqqat*, iaitu *hibah* dan *'ariyah*. Model yang ringkas menyerlahkan ketelusan dan lebih mudah difahami walaupun bukan dalam kalangan ahli bidang. Ia sekali gus meningkatkan penglibatan lebih ramai pewakaf. Namun begitu, masih terdapat ruang penambahbaikan bagi ketiga-tiga model tersebut, khususnya daripada aspek risiko pelaburan yang bukan sahaja menyebabkan manfaat wakaf tergut, malah nilai *'ain* wakaf boleh berkurangan.

PENGURUSAN RISIKO WAKAF MUAQQAT

Berdasarkan perbincangan sebelum ini, terdapat dua risiko yang terkait dengan wakaf *muaqqat*, iaitu kerumitan model wakaf *muaqqat* dan potensi kerugian pelaburan. Walaupun wakaf *muaqqat* boleh memberi manfaat secara sementara, terdapat penyelidikan yang menyatakan sebaliknya. Ambrose dan Peredaryenko (2022) telah menunjukkan dengan metod pembuktian matematik bahawa wakaf *muaqqat* boleh

memberikan manfaat yang kekal dengan bantuan teknologi rantai blok (blockchain technology); sama seperti wakaf *muabbad*. Namun begitu, wakaf *muaqqat* tersebut mestilah dalam kategori wakaf khas.

Rajah 7 menunjukkan sebuah wakaf *muaqqat* khas ditubuhkan untuk memberi manfaat kepada penganggur bagi memulakan perniagaan dengan ‘*ain* wakaf tunai berjumlah RM10,000 dalam bentuk kontrak *qard al-hassan*, *mudarabah* atau apa-apa bentuk kontrak yang dibenarkan syarak selama dua tahun. Beberapa pewakaf memberikan RM10,000 mengikut turutan. Sebagai contoh, pewakaf pertama memberikan RM10,000 pada (tahun 0 ke tahun 2) kepada penganggur pertama, pewakaf kedua memberikan RM10,000 pada (tahun 3 ke tahun 4) kepada penganggur kedua, pewakaf ketiga memberikan RM10,000 pada (tahun 5 ke tahun 6) kepada penganggur ketiga dan seterusnya.

Sumber: Ambrose dan Peredaryenko (2022)

Rajah 7: Model Teori Wakaf *Muaqqat* dengan Manfaat Berkekalan

Bagi memastikan turutan sumbangan diikuti dan pengurusan yang efektif, bantuan teknologi rantai blok dengan ciri kontrak

pintar boleh diaplikasikan. Dengan teknologi rantai blok, nazir atau *mutawalli* dapat memastikan secara sistematik penerimaan wakaf RM10,000 daripada pewakaf, penyaluran wang tersebut pada *mawquf 'alaih*, pembayaran kembali wang oleh *mawquf 'alaih* (sekiranya menggunakan qard al-hasan) dan pemulangan kembali wang RM10,000 kepada *waqif*. Selain itu, ciri kontrak pintar dapat digunakan untuk memastikan penggubalan kontrak yang telus dan mudah difahami antara nazir/*mutawalli*, *waqif* dan *mawquf 'alaih*.

Pembuktian bahawa wakaf *muaqqat* khas mampu memberikan manfaat secara berterusan membawa implikasi yang amat signifikan. Pertama, hal ini membuktikan bahawa wakaf *muaqqat* memiliki persamaan tertentu dengan wakaf *muabbad*. Justeru, ia berpotensi meningkatkan penerimaan masyarakat terhadap amalan wakaf *muaqqat*, khususnya dalam konteks norma yang selama ini lebih cenderung mempraktikkan wakaf *muabbad*. Kedua, dapatan ini turut mengukuhkan keyakinan bahawa implikasi ekonomi wakaf secara umum – seperti yang digambarkan dalam rangka konseptual Rajah 1, (iaitu penjimatan pembiayaan barang awam bercampur) – juga terpakai bagi wakaf *muaqqat* dalam kategori wakaf khas.

Berdasarkan Rajah 7, dapat diperhatikan bahawa *waqif* tidak perlu melalui proses yang banyak atau menggunakan model yang rumit untuk memberikan manfaat langsung kepada benefisiari. Model ini, bersama dengan model yang digambarkan dalam Rajah 3, Rajah 4, dan Rajah 5, boleh diperhalusi oleh setiap nazir atau *mutawalli* mengikut kesesuaian dan keperluan institusi

masing-masing. Rajah 7 berfungsi sebagai satu cadangan cetak biru (blueprint) bagi sebuah model yang jelas, ringkas dan mudah. Implikasi daripada pendekatan ini ialah pengurangan risiko yang berpunca daripada penggunaan model wakaf *muwaqqat* yang terlalu rumit.

Namun demikian, dapat diperhatikan bahawa nazir atau *mutawalli* memikul tanggungjawab yang besar dalam memastikan pemulangan semula jumlah RM10,000 kepada *waqif*. Tanggungjawab ini secara langsung membuka perbincangan seterusnya berhubung risiko kerugian dalam pelaburan. Persoalan yang timbul ialah, apakah strategi kewangan yang boleh dilaksanakan bagi memastikan pelaburan wakaf tidak mengalami sebarang kerugian, Ambrose dan Asuhaimi (2021) menyatakan bahawa setakat ini, amat sukar menemukan strategi kewangan yang boleh memastikan pelaburan tanpa rugi; yang ada hanya strategi kewangan dengan risiko yang terurus.

Bagi menerangkan pengurusan risiko kewangan, bab ini akan mengambil contoh wang sebagai *'ain* wakaf. Terdapat beberapa pendekatan yang boleh dilaksanakan dalam menguruskan wang wakaf, antaranya ialah pelaksanaan kawalan kerugian, pelantikan pengurus dana, menjalankan kajian kebolehlaksanaan (feasibility studies) dan analisis industri, mengambil perlindungan takaful, menetapkan syarat pengambilan kursus kemahiran seperti keusahawanan kepada *mawquf 'alaih* serta melaksanakan pembiayaan kewangan.

Inisiatif pertama dalam pengurusan risiko kewangan ialah mengambil sebahagian daripada wang wakaf sebagai kawalan

kerugian (buffer for loss), manakala selebihnya dilaburkan. Hasil daripada pelaburan tersebut kemudiannya disalurkan kepada *mawquf 'alaih*. Walau bagaimanapun, masih terdapat risiko kerugian terhadap wang yang dilaburkan. Selain itu, timbul juga isu apabila peruntukan kawalan kerugian tidak mencukupi untuk menampung kerugian pelaburan.

Inisiatif kedua ialah melantik pengurus dana yang berkemahiran dalam strategi pelaburan kewangan serta juruanalisis yang berpengalaman dalam menjalankan kajian kebolehlaksanaan (feasibility studies) dan analisis industri. Peranan mereka amat penting dalam memberikan cadangan pelaburan yang tepat demi memastikan kelangsungan *'ain* wakaf. Sebagaimana yang dibincangkan sebelum ini, strategi ini boleh dilaksanakan melalui kerjasama pengurusan wakaf *muaqqat* dengan institusi kewangan seperti CIMB, Allianz Bank, Bank Syariah Indonesia dan Bank Indonesia.

Inisiatif seterusnya ialah pengambilan perlindungan takaful bagi tujuan menjamin wang wakaf dan pelaburannya. Namun begitu, pelaburan tergolong dalam kategori risiko spekulatif dan bukannya risiko tulen. Oleh itu, pelaburan wang wakaf tidak boleh dijamin melalui insurans mahupun takaful (Ambrose & Asuhaimi, 2021; Ross, 2024). Perlindungan takaful masih boleh digunakan sekiranya berlaku insiden yang bersifat risiko tulen seperti kecurian atau kehilangan aset.

Inisiatif-inisiatif yang dibincangkan sebelum ini disyorkan untuk dilaksanakan oleh pihak nazir atau *mutawalli*. Namun begitu, secara praktikal, *mawquf 'alaih* juga mempunyai

tanggungjawab terhadap kelangsungan manfaat *mawquf*. Terdapat dua inisiatif yang boleh dilaksanakan. Pertama, melalui pengambilan kursus berkaitan kemahiran. Sebagai contoh, iTEKAD CIMB Islamic Rider Entrepreneur Asnaf mensyaratkan peserta program (*mawquf* 'alaih) untuk mengikuti kursus keusahawanan bagi meningkatkan kebolehpayaan ekonomi mereka. Kedua, wang wakaf boleh disalurkan dalam bentuk pembiayaan kewangan seperti *qard al-hasan*. Melalui pendekatan ini, *mawquf* 'alaih mempunyai obligasi untuk memulangkan semula wang wakaf tersebut. Kedua-dua inisiatif ini bukan sahaja memperkasa *mawquf* 'alaih dari segi kemahiran dan tanggungjawab kewangan, tetapi juga melatih mereka untuk berdikari.

Waqf Core Principle (WCP) telah dibangunkan sebagai amalan terbaik antarabangsa yang berfungsi memberikan piawaian rujukan kepada institusi nazir dalam melaksanakan tanggungjawab mereka. WCP ini dibangunkan pada tahun 2018 melalui kerjasama antara Bank Indonesia, Badan Wakaf Indonesia, dan International Research of Training Institute-Islamic Development Bank (IRTI-IsDB). Dokumen ini merangkumi beberapa aspek utama seperti asas perundangan, penyeliaan wakaf, tadbir urus nazir, tadbir urus syariah serta pengurusan risiko (Shandy & Nor Asiah, 2023). Walau bagaimanapun, WCP menumpukan perhatian utama kepada pihak nazir sahaja dan tidak melibatkan semua pemegang taruh dalam ekosistem wakaf. Selain itu, WCP bersifat profesional dan teknikal menjadikan kandungannya sukar difahami serta kurang diakses oleh masyarakat umum.

Pada tahap inilah teknologi kontrak pintar memainkan peranan penting dalam memperkukuhkan ketelusan dan akauntabiliti pengurusan wakaf. Melalui kontrak pintar, setiap transaksi yang melibatkan *'ain* wakaf dapat direkod dan dipantau oleh semua pemegang taruh termasuklah *waqif*, nazir atau *mutawalli*, serta *mawquf 'alaih*. Keupayaan ini dapat meningkatkan tahap kepercayaan terhadap institusi nazir atau *mutawalli* kerana setiap pihak mempunyai akses terhadap maklumat yang sahih dan terkini. Selain itu, dalam kontrak pintar ini, model pelaksanaan, inisiatif pengurusan risiko serta tanggungjawab setiap pemegang taruh perlu dinyatakan dengan jelas dalam laras bahasa yang mudah difahami agar mekanisme semak dan imbang (check and balance) dapat dilaksanakan dengan berkesan.

PENUTUP

Bab ini menegaskan bahawa wakaf *muaqqat* wajar dilihat sebagai instrumen ekonomi sosial yang pragmatik untuk menggerakkan sektor ketiga bagi membiayai barangan awam bercampur seperti pendidikan, kesihatan dan kebajikan sekali gus berpotensi mengurangkan kebergantungan kepada pembiayaan kerajaan apabila ekosistemnya matang. Namun, nilai tambah wakaf *muaqqat* hanya dapat direalisasikan apabila risiko operasi dan kewangan diurus secara tersusun, kerana sifat bertempoh menjadikan isu kelangsungan *'ain* wakaf, ketepatan model dan disiplin tadbir urus lebih kritikal berbanding wakaf kekal.

Dari perspektif ekonomi, risiko utama yang dibincangkan boleh dirumuskan kepada tiga kelompok. Pertama, risiko reka

bentuk model apabila struktur terlalu kompleks menyebabkan pemahaman pemegang taruh kurang jelas. Kedua, risiko pasaran dan pulangan pelaburan yang tidak boleh dijamin dan menanggung risiko kerugian boleh menjejaskan manfaat kepada *mawquf* ‘*alaih*. Ketiga, risiko tadbir urus tanpa pelaporan, pemantauan dan semakan berkala yang konsisten boleh menyebabkan keyakinan pewakaf (terutamanya korporat) akan terhakis.

Analisis ini turut memperlihatkan bahawa pengurusan risiko wakaf *muaqqat* memerlukan gabungan pendekatan teknikal dan institusi: pembinaan “buffer” kerugian, kajian kebolehlaksanaan, analisis industri, pelantikan pengurus dana yang kompeten, pemindahan risiko terpilih melalui takaful serta penggunaan standard amalan terbaik seperti WCP. Lebih penting, cadangan penggunaan teknologi rantai blok dan kontrak pintar meningkat kepercayaan melalui rekod transaksi yang telus dan mekanisme semak-imbang yang boleh diaudit. Pada masa yang sama, kerangka spiritual amanah, ihsan dan tawakal berfungsi sebagai etika disiplin berlandaskan prinsip syariah.

RUJUKAN

- Akhtar, M. R. (1995). Provision of public goods in an Islamic economy. *The Pakistan Development Review*, 34(4), 879 – 885.
- Alliance Bank. (t.t.). *Terma dan syarat deposit Islam*. Retrieved on 29th August 2025 from Alliance Term Deposit-i:https://www.alliancebank.com.my/Alliance/media/Documents/Banking/Islamic_Deposits_Terms_Conditions_BM-version-Dec2024.pdf
- Ambrose, A. A., Aslam, M., & Hanafi, H. (2018). A proposed model for waqf financing public goods and mixed public goods in Malaysia. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 11(3), 395 – 415.
- Ambrose, A. H., & Asuhaimi, F. A. (2021). Cash waqf risk management and perpetuity restriction conundrum. *ISRA International Journal of Islamic Finance*, 13(2), 162 – 176.
- Ambrose, A. H., & Peredaryenko, M. S. (2022). Temporary waqf and perpetual benefit: A mathematical proof. *International Journal of Economics, Management and Accounting*, 30(1), 151 – 173.
- Ambrose, A. H., Aslam, M., & Hanafi, H. (2019). Waqf financing expenditure and its impact on government debt. *European Journal of Islamic Finance*, 13(1), 1 – 14.
- Babacan, M. (2011). Economics of philanthropic institutions, regulation and governance in Turkey. *Journal of Economic and Social Research*, 13(2), 61 – 89.
- Bank Negara Malaysia. (t.t.). *Social finance*. Retrieved on 15th August 2024 from Bank Negara Malaysia: <https://www.bnm.gov.my/social-finance>
- Bank Syariah Indonesia. (t.t.). *BSI deposito wakaf*. Retrieved on 13th August 2025 from Bank Syariah Indonesia: <https://www.bankbsi.co.id/produk&layanan/tipe/individu/parent/produk/bsi-deposito-wakaf>
- CIMB. (2022). *CIMB Islamic, yayasan waqaf Malaysia and Yayasan Belia Malaysia kick off the second edition of Itekad CIMB Islamic rider entrepreneur programme through the concept of temporary waqaf*. Retrieved on 15th August 2024 from CIMB: <https://www.cimb.com/en/newsroom/2022/cimb-islamic-yayasan-waqaf-malaysia-and-yayasan-belia-malaysia-kick-off-the-second-edition-of-itekad-cimb-islamic-rider-entrepreneur-programme-through-the-concept-of-temporary-waqaf.html>

- Cizakca, M. (1998). Awqaf in history and its implications for modern Islamic economies. *Islamic Economic Studies*, 6(1), 43 – 70.
- Faridi, F. R. (1983). A theory of fiscal policy in an Islamic state. In Z. Ahmed, M. Iqbal, & M. Fahim Khan, *Fiscal Policy And Resource Allocation In Islam* (pp. 27 – 58). Institute of Policy Studies and International Centre.
- Frenkel, Y. (1999). Political and social aspects of Islamic religious endowments (awqaf): Saladin in Cairo (1169 – 73) and Jerusalem (1187 – 93). *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 62(1), 1 – 20.
- Haidatul Azia. (2024). *Wakafal-muaqqat (bertempoh) - pengaplikasian dalam program i-TEKAD CIMB Islamic rider entrepreneur*. Bengkel Penyediaan Kertas Hukum dan Manual Tadbir Urus Wakaf Bertempoh (Wakaf Muaqqat) Siri 1. Shah Alam, Selangor, Malaysia.
- Kahf, M. (2014). *Islamic economics: The charitable sector*. Ad Dawhah, Qatar: Monzer Kahf.
- Kuran, T. (2001). The provision of public goods under Islamic law: Origins, impact, and limitations of the waqf system. *Law & Society Review*, 35(4), 841 – 898.
- Khair, E. (2024, August 15). CIMB Islamic Bank Bantu Golongan Asnaf, B40 Menerusi Program iTEKAD CIMB Islamic Rider Entrepreneur Edisi Kedua. Astro Awani.
- Kunhibava, S., Muneeza, A., Mustapha, Z., Khalid, M., & Sen, T. M. (2023). Viability of cash-waqf linked sukuk in Malaysia. *ISRA International Journal of Islamic Finance*, 15(4), 25 – 44.
- Mandaville, J. E. (1979). Usurious piety: The cash waqf controversy in the Ottoman empire. *International Journal of Middle East Studies*, 10(3), 289 – 308.
- Mohsin, M. I. (2009). *Cash waqf: A new financial product*. Kuala Lumpur: Pearson Malaysia Sdn Bhd.
- Peri, O. (1992). Waqf and Ottoman welfare policy. The poor kitchen of Hasseki Sultan in eighteenth-century Jerusalem. *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, 35(2), 167 – 186.
- Rashid, S. K. (2018). Potential of waqf in contemporary world. *Islamic Economics*, 53 – 69.
- Ross, S. (2024). *Elements of insurable risks: A quick guide*. Retrieved on 15th August 2025 from Investopedia: <https://www.investopedia.com/articles/insurance/082616/elements-insurable-risks-quick-guide.asp>

- Shandy, F. P., & Mohamad, N. A. (2023). Waqf core principles: Scope and implementation issues in Indonesia. *In Latest Thought On Global Waqf Development*. (pp. 15 – 33). The Islamia University of Bahawalpur Pakistan.
- Waqaf Felda. (t.t.). *Waqaf Felda*. Utama. Retrieved on August 13, 2025 from <https://www.waqaffelda.com.my/portal>
- Zutter, C. J., & Smart, S. B. (2019). *Principles of managerial finance* (15th ed.). Harlow: Pearson Education Limited.

Keputusan Hukum

Jawatankuasa Muzakarah Majlis Kebangsaan Bagi Hal Ehwal Agama Islam Malaysia (MKI) Kali Ke-128 yang bersidang pada 1 hingga 4 Rabiulakhir 1447H bersamaan 23 hingga 26 September 2025M telah membincangkan mengenai hukum wakaf bertempoh (*al-muaqqat*) dan pelaksanaannya di Malaysia. Muzakarah telah bersetuju dan berpuas hati dengan hujah-hujah dan fakta-fakta yang telah dikemukakan oleh penyelidik dan berpandangan bahawa:

1. Wakaf pada asalnya adalah mesti bersifat *ta'bid* (berkekalan). Pengurusan wakaf hendaklah mengutamakan wakaf *ta'bid* dalam pelaksanaan wakaf; dan
2. Pelaksanaan wakaf *al-muaqqat* adalah **diharuskan** dengan memenuhi syarat-syarat berikut:
 - (a) Harta yang dibenarkan untuk diwakafkan secara bertempoh meliputi harta alih, harta tak alih, harta intelek atau lain-lain harta yang mempunyai nilai mengikut hukum syarak;
 - (b) Tempoh bagi wakaf *al-muaqqat* adalah mengikut masa yang difikirkan munasabah oleh Majlis Agama Islam Negeri (MAIN) dan/atau pihak-pihak yang terlibat selagi mana harta tersebut boleh mendatangkan faedah atau manfaat;
 - (c) Peletakhakan harta wakaf semasa wakaf *al-muaqqat* berkuat kuasa adalah terhadap MAIN dan/atau pihak-pihak yang terlibat berdasarkan terma yang dipersetujui bersama; dan
 - (d) Satu garis panduan pengurusan wakaf *al-muaqqat* hendaklah diwujudkan merangkumi isu pendaftaran harta wakaf, pemindahan hak milik kepada MAIN, pihak bertanggungjawab jika berlaku kerosakan/kerugian serta menerangkan keutamaan wakaf kekal (*al-muabbad*) dan bidang kuasa MAIN selaku pemegang amanah tunggal wakaf termasuk wakaf *al-muaqqat*.

Glosari

- 'Aqad al-tabarru'at** : *Aqad* (عقد) berarti kontrak, perjanjian, atau transaksi. *Al-Tabarruat* (التبرعات) berasal daripada kata dasar *tabarru* (تبرع) yang berarti derma, sumbangan, atau pemberian sukarela tanpa mengharapkan imbalan (iwadh).
- Fatwa** : Keputusan tentang sesuatu hukum agama berdasarkan nas al-Quran, hadis, dan sumber hukum lain, termasuk ijtihad oleh mufti.
- Fiqah** : Ilmu pengetahuan tentang hukum dalam agama Islam.
- Fuqaha** : (Jamak bagi faqih) orang yang ahli dalam ilmu fiqah.
- Hujah** : Pendapat berserta alasan yang diberikan sebagai menyokong atau menentang sesuatu pendirian (pandangan dan sebagainya).
- 'Ariyah** : *'Ariyah* ialah akad meminjam atau memberi guna suatu barang kepada orang lain untuk digunakan dalam tempoh tertentu, tanpa imbalan. Barang tersebut harus dikembalikan kepada pemilik selepas tempoh penggunaan.
- Ijarah al-muntahiyah bi al-tamlik (IMBT)** : Satu perjanjian sewa-menyewa yang diakhiri dengan pemindahan hak milik barang kepada penyewa setelah tamat tempoh sewaan. Ia merupakan gabungan antara akad *ijarah* (sewa) dan akad jual beli, yang pihak penyewa menggunakan manfaat barang selama tempoh tertentu melalui bayaran sewa dan di akhir tempoh tersebut, hak milik akan dipindahkan melalui perjanjian jual beli atau hibah.
- Infak** : Pemberian (sumbangan) wang, harta dan sebagainya yang dibelanjakan untuk kebajikan seperti derma, sedekah dan sebagainya.

<i>Maqasid syariah</i>	: Tujuan-tujuan, matlamat atau objektif utama di sebalik hukum/hikmah syariah.
<i>Maslahah</i>	: Sesuatu yang berfaedah (berguna), usaha dan sebagainya yang mendatangkan manfaat.
<i>Mawquf ‘Alaih</i>	: Penerima manfaat, orang atau badan yang menerima manfaat atau hasil harta wakaf.
<i>Muqabil al-asah</i>	: Pendapat kuat (sahih) tetapi berlawanan dengan pandangan yang paling sah (al-asah).
<i>Nazir/ Mutawalli</i>	: Pentadbir atau pemegang amanah harta wakaf yang bertanggungjawab memastikan harta wakaf digunakan menurut tujuan pewakaf.
<i>Qaul muktamad</i>	: Pandangan hukum yang paling kuat, disepakati dan diutamakan dalam sesuatu mazhab (khususnya Syafie).
<i>Rajih</i>	: Pendapat yang dianggap lebih kuat di antara beberapa <i>qaul</i> yang berbeza, berdasarkan ijtihad dan <i>tarjih</i> yang dilakukan.
<i>Sighah</i>	: Hasrat/ikrar/hujah/penyataan tujuan.
<i>Talfiq</i>	: Penggabungan antara dua unsur atau lebih yang boleh didefinisikan sebagai “mengamalkan dua mazhab”.
<i>Tawarruq</i>	: Pembiayaan yang melibatkan akad pembelian aset secara hutang dan penjualan semula secara tunai kepada pihak ketiga. Proses pembiayaan ini berlaku seperti yang berikut: <ol style="list-style-type: none">Individu yang ingin mendapatkan wang tunai membeli suatu barang daripada seorang peniaga dengan harga ansuran untuk tempoh tertentu, atauIndividu tersebut menjualkan semula barang berkenaan kepada pihak ketiga secara tunai dengan harga yang kurang daripada harga beliannya. Melalui cara ini, individu tersebut telah berhutang dengan peniaga melalui akad hutang tetapi berjaya mendapatkan tunai melalui jualan tunai daripada pihak ketiga. Kaedah ini sepakat diterima dari segi syarak kerana akad hutang dan jual beli tunai itu melibatkan pihak yang berlainan.

Penghargaan

Kajian ini ditaja oleh Skim Geran Penyelidikan Fundamental (FRGS) (Kod Penyelidikan: FRGS/1 /2024/S\$I03/USIM/02/8), Kementerian Pengajian Tinggi Malaysia, Jabatan Wakaf, Zakat dan Haji (JAWHAR) dan Geran Penyelidikan Transdisiplinari USIM (Kod Penyelidikan: PPPI/TRANSDISIPLINARI/FSU/USIM/18123) Universiti Sains Islam Malaysia.

Sekalung penghargaan kepada penyumbang artikel dalam buku ini:

Prof. To' Puan Dr. Nor Asiah binti Mohamad

Sarjana terkemuka di Kuliyyah Undang-Undang Ahmad Ibrahim (AIKOL), UIAM, dalam bidang sains sosial dan perundangan. Beliau merupakan pakar dalam memperkasakan tadbir urus dan perundangan wakaf di Malaysia. Beliau juga aktif sebagai Timbalan Presiden International Waqf Action Council (iWAQF), menerajui inisiatif global dan penyelidikan berimpak tinggi untuk memartabatkan institusi wakaf.

Prof. Madya Dr. Muhamad Firdaus Ab. Rahman

Ahli akademik di Fakulti Syariah dan Undang-Undang, USIM, dan pakar rujuk dalam kewangan serta pengurusan kekayaan Islam (wakaf, zakat, wasiat, hibah, mirath). Penyelidikan rentas bidang beliau diterbitkan dalam jurnal berimpak tinggi, dan beliau telah menerima pelbagai anugerah inovasi, mengukuhkan reputasinya sebagai ilmuwan masa depan dalam ekonomi syariah.

Prof. Madya Dr. Hussein 'Azeemi Abdullah Thaidi

Sarjana di USIM dengan kepakaran mendalam dalam Fiqh Muamalat, Sains Sosial, dan Pengajian Halal. Beliau diiktiraf atas sumbangan ilmiah dan penyelidikan strategik mengenai instrumen kewangan Islam kontemporari. Sebagai ahli akademik prolifik, beliau komited memperkasakan ekosistem industri halal dan literasi kewangan syariah di Malaysia.

Dr. Azniza Hartini Azrai Azaimi Ambrose

Pensyarah Kanan di UIAM yang memiliki kepakaran unik mengintegrasikan sains matematik dengan kewangan Islam. Kajian PhD beliau memfokuskan impak pembiayaan wakaf terhadap perbelanjaan dan hutang negara. Kini, beliau menumpukan usaha ilmiah pada analisis ekonomi dan pendekatan kuantitatif untuk menilai keberkesanan instrumen wakaf secara strategik.

Dr. Izham Hakimi Redzan

Ilmuwan dalam disiplin Fiqh dan Usul Fiqh lulusan Universiti al-Qarawiyyin, Maghribi. Beliau yang kini pensyarah di AIKOL, UIAM, menggabungkan kekuatan ilmu wahyu dengan realiti perundangan semasa. Sebagai sarjana muda yang prolifik, beliau komited dalam analisis hukum kontemporari menerusi penyelidikan dan penulisan yang berimpak tinggi.

Dr. Ridzwan Bakar

Ketua Pegawai Eksekutif Yayasan Waqaf Malaysia (YWM), dan pakar dalam bidang kewangan sosial Islam dengan pengalaman luas melebihi dua dekad. Beliau berkelulusan Doktor Pentadbiran Perniagaan (Kewangan) dari pada UiTM. Kepakaran utama beliau tertumpu kepada pembangunan model ekonomi wakaf, tadbir urus kewangan sosial dan inovasi instrumen wakaf kontemporari.

Mohd Fazli Rosli

Pegawai di Yayasan Waqaf Malaysia (YWM) dengan pengalaman luas dalam pengurusan dan pelaksanaan projek-projek wakaf strategik. Beliau merupakan pengamal industri yang kompeten dalam menterjemah dasar-dasar wakaf kepada impak nyata di lapangan, menggabungkan pemahaman teknikal dengan realiti pengoperasian institusi wakaf.

Nor Aizan Abdul Wahab

Mantan Pengarah di Lembaga Hasil Dalam Negeri (LHDN) dengan lebih 30 tahun pengalaman dalam bidang percukaian. Beliau pernah mengendalikan proses kelulusan tabung wakaf di bawah sub Seksyen 44(11D) Akta Cukai Pendapatan 1967 dan mendrafkan pindaan garis panduan kelulusan wakaf yang terbaharu.

Naharriah Mohamed

Akauntan di Jabatan Akauntan Negara Malaysia (JANM) dan ahli CIMA. Beliau berkelulusan Sarjana daripada UKM dan Sarjana Muda daripada UIAM. Beliau mengetuai sekretariat dan merupakan rujukan utama serta penulis utama dalam pembangunan Piawaian Perakaunan Islam bagi Baitulmal, Zakat dan Wakaf (PPIBZW).

Siti Noorbani Hussain

Akauntan di Jabatan Akauntan Negara Malaysia (JANM) yang bertanggungjawab dalam penyediaan pelaporan kewangan Kerajaan Persekutuan. Beliau berkelulusan Sarjana daripada INCEIF dan Sarjana Muda daripada UIAM, serta merupakan ahli CIMA. Beliau terlibat secara langsung sebagai penulis Piawaian Perakaunan Islam bagi Baitulmal, Zakat dan Wakaf (PPIBZW).

Fadliana Saman

Akauntan di Jabatan Akauntan Negara Malaysia (JANM) yang terlibat secara langsung dalam pembangunan dan penulisan PPIBZW. Beliau berkelulusan Sarjana Muda daripada UIAM dan Sarjana daripada USIM. Kini, beliau sedang melanjutkan pengajian di peringkat Doktor Falsafah (PhD) di UIAM dalam bidang berkaitan pelaksanaan PPIBZW.

Azura Azreen Yusof

Pegawai Tadbir dan Diplomatik di Bahagian Wakaf, Jabatan Wakaf, Zakat dan Haji (JAWHAR). Graduan UPM dalam bidang Ekonomi dan Pembangunan Sumber Manusia ini mempunyai pengalaman luas dalam perancangan dasar strategik sektor awam dan pembangunan sosioekonomi, khususnya dalam sektor luar bandar, pertanian dan analisis ekonomi makro.

Hanif Jamaludin

Pegawai Tadbir dan Diplomatik di Bahagian Wakaf, Jabatan Wakaf Zakat dan Haji (JAWHAR). Beliau merupakan graduan Ijazah Sarjana Muda Syariah dan Pengurusan daripada Universiti Malaya serta Sarjana Pengajian Islam daripada Open University Malaysia. Beliau berpengalaman dalam pengurusan organisasi dan perancangan dasar.

Nor Asmahan Abdul Kadir

Pegawai Hal Ehwal Islam di Bahagian Wakaf, Jabatan Wakaf Zakat dan Haji (JAWHAR). Beliau merupakan graduan Universiti al-Azhar lil Banat, Mesir dalam bidang Pengajian Islam dan Bahasa Arab, serta pemegang Sarjana Syariah dari Universiti Malaya.

Sidang Penerbitan juga merakamkan penghargaan kepada peserta Bengkel Penyediaan Kertas Hukum Wakaf *Muaqqat*

Majlis Agama Islam Negeri

1. Majlis Agama Islam Wilayah Persekutuan (MAIWP)
 - i. Encik Muhammad Lutfi bin Takiuuddin
 - ii. Puan Ain Amirah binti Md Daud
2. Majlis Agama Islam dan Adat Melayu Terengganu (MAIDAM)
 - i. Encik Abdul Razak bin Abd Rahman
 - ii. Dr. Mohd Ridzuan bin Mohamad
 - iii. Wan Muhamad Khairullah Suhaimi bin Wan Azli
3. Majlis Agama Islam Negeri Johor (MAINJ)
 - i. Ustaz Mohd Firdaus bin Abdul Hamid
 - ii. Encik Mohd Siddik bin Maidin Kutih
 - iii. Ustaz Nur Asraf Bin Hashim
4. Majlis Ugama Islam dan Adat Resam Melayu Pahang (MUIP)
 - i. Dr. Mohd Syakir bin Haji Mohd Taib
 - ii. Nor Amira binti Mohd Anour
 - iii. Nur Arina Syazwani binti Yusri
5. Tabung Baitulmal Sarawak (TBS)
 - i. Encik Muammar Gadaffi Bin Abdul Hadi

Institusi Pendidikan

1. Universiti Islam Antarabangsa Malaysia
 - i. YBhg. Prof. To' Puan Dr. Nor Asiah binti Mohamad
 - ii. Prof. Dr. Azila binti Ahmad Sarkawi
 - iii. Dr. Azniza Hartini binti Azrai Azaimi Ambrose
 - iv. Dr. Zati Ilham binti Abdul Manaf
 - v. Dr. Izhah Hakimi bin Redzan
2. Universiti Sains Islam Malaysia
 - i. Prof. Madya Dr. Hussein 'Azeemi bin Abdullah Thaidi

- ii. Prof. Madya Dr. Muhamad Firdaus bin Ab Rahman
3. Universiti Malaya
 - i. Puan Nur Amirah binti Mohamed Nasir
 - ii. Puan Nur Afiqah binti Rosi
4. Universiti Kebangsaan Malaysia
 - i. Puan Ifelda Nengsih

Jabatan/Agensi

1. Kementerian Kewangan
 - i. Encik Ezleezan bin Othman
2. Kementerian Ekonomi
 - i. Puan Noor Diana binti Mohd Jusoh
3. Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM)
 - i. Puan Noorasnita binti Maktar
 - ii. Encik Salehin bin Sopian
 - iii. Encik Khairul Azman bin Azizan
 - iv. Encik Muhammad Fakhru Irfan bin Mohd Ismail
4. Jabatan Wakaf, Zakat & Haji (JAWHAR)
 - i. YBhg. Dato' Selamat bin Paigo
 - ii. YBrs. Tuan Hairolanuar bin Mohamad
 - iii. Encik Md Ramzi bin Ishak
 - iv. Puan Azura Azreen binti Yusof
 - v. Encik Fariz Ubaidullah bin Mahamud
 - vi. Encik Yus Mahadi bin Yusoff
 - vii. Encik Hanif bin Jamaludin
 - viii. Puan Nor Asmahan binti Abdul Kadir
 - ix. Puan Nur Haslindawati binti Hussain
 - x. Puan Noor Aieda binti Abu Bakar
 - xi. Puan Syalinda binti Johari
 - xii. Encik Ahmad Amryl bin Abd Malek
 - xiii. Encik Saiful Amar bin Hahzar
 - xiv. Puan Yusnizar binti Mohd Yusof

- xv. Cik Wan Nurul Fatimah binti Wan Mohd Sulaiman
 - xvi. Encik Nik Abdul Raqib bin Nik Abdul Hakim
 - xvii. Puan Fatin Nur Hidayah binti Azhar
5. Jabatan Akauntan Negara Malaysia (JANM).
 - i. Puan Naharriah binti Mohamed
 - ii. Puan Natasha R.H binti Mohamad
 6. Suruhanjaya Sekuriti Malaysia (SC)
 - i. Dr. Azrul Azlan Iskandar Mirza
 - ii. Encik Faliq Asraf Jafri
 7. Lembaga Hasil Dalam Negeri (LHDN)
 - i. Puan Nor Aizan binti Abdul Wahab
 8. Yayasan Waqaf Malaysia (YWM)
 - i. Encik Abdul Halim bin Mat Yusop
 - ii. Puan Wan Syazana Akmal binti Wan Roslan
 - iii. Puan Khairunnisa binti Rassul
 - iv. Cik Haidatul Azia binti Husin
 - v. Encik Mohd Fazdli bin Rosli
 - vi. Encik Muhammad Muzzamil bin Mat Rodzi
 9. Permodalan Nasional Berhad (PNB)
 - i. Dr. Ahmad Basri bin Ibrahim
 10. Bank Islam
 - i. Encik Mohd Nazri Chik
 - ii. Encik Mohd Hafiz bin Yusof